

Synpunkter på Från ord till handling: på väg mot en nationell biblioteksstrategi - UTKAST

Dokumentet har beretts av Regionbibliotek Stockholm i samråd med Eva Bergquist, förvaltningschef för kulturförvaltningen vid Stockholms läns landsting och Torbjörn Neiman, avdelningschef för främjande länskulturfunktioner i samma förvaltning, där Regionbibliotek Stockholm ingår.

Inledning

Detta dokument inleds med ett avsnitt med övergripande synpunkter och följer sedan utkastets disposition med synpunkter på respektive målområde.

Sammanfattande och övergripande synpunkter

Utkastet till strategi saknar en tydlig och övergripande vision. En vision bör vidare kopplas till en modern definition av vad ett bibliotek är. Varför har man bibliotek? Varför är det bra att bibliotek finns och varför behöver de stärkas?

Vidare bör strategin tydligare skilja på *varför* och *hur* föreslagna åtgärder ska genomföras. *Digitalisering* och *infrastruktur* är kanske exempel på verktyg för, dvs. *hur*. *Tillgänglighet* är möjligen både ett *varför* och ett *hur*?

Läsning, utbildning och demokrati är snarare målområden än verktyg, dvs. *varför*.

Medborgarperspektivet bör göras tydligare i alla de beskrivna områdena; *Det livslånga lärandet, jämlik tillgång till kunskap, information och litteratur, en demokratisk arena för alla medborgare i landet etc.*

Analys

Utkastet innehåller flera nödvändiga och väl beskrivna förslag på åtgärder som kan stärka bibliotekens förmåga att uppnå sina respektive mål. Men utkastet har mer karaktären av en handlingsplan med lösningsförslag på en detaljnivå som delvis saknar tydlig underbyggnad och som i flera fall riskerar att bli föråldrade innan de genomförts.

En nationell strategi behöver lyfta blicken högre och presentera en tydligare sammanhållen problemformulering när det gäller sektorns framtida utmaningar och medborgarnas behov. Denna problemformulering behöver också utgå från en bredare och bättre uppdaterad nulägesbeskrivning av verksamheterna än den som presenteras i utkastet.

Strategin ska kunna fungera som ett långsiktigt underlag för prioritering av verksamheternas inriktning – till exempel rörande beslut om investeringar,

Skrivelse
2018-10-31

KUN 2018/883

kompetensförsörjning och organisation samt utgöra ett bra underlag för dialog med ledningen i kommunerna.

Bilden av biblioteken och utgångspunkterna i utkastet är i flera avseenden traditionell och riskerar därför att bli missvisande om detta inte är en medveten inriktning från författarna. Ett resultat av avgränsningar i det ursprungliga utredningsuppdraget gör också att frågor som rör medieförsörjning blir för dominerande för att utkastet ska kunna fungera som en gemensam strategi för sektorn och dess samlade uppdrag.

Bibliotekslagen, som strategin har till uppdrag att utgå från, är tydlig i sina prioriteringar. Dessa prioriteringar kan belysas bättre i utkastet. Eftersom en av grunderna enligt lagen är att på olika sätt öka jämlikheten inom biblioteksverksamheten behöver den nationella strategin prioritera på samma sätt.

Det behövs en tydligare motivering till varför de olika målområdena valts ut. Dessutom kan kopplingen till de förarbeten som gjorts innan detta utkast beskrivas tydligare. Se ovan om behovet av en vision.

Utkastet kan ges en tydligare disposition per avsnitt. Dispositionen bör utgå från användarnas/brukarnas utgångspunkter följt av till exempel bibliotekstyp och vilken strategi/åtgärd som föreslås.

Det är bra om argumentationen genomgående underbyggs tydligare med källor och referenser och att terminologin i dokumentet blir mer konsekvent, till exempel vad gäller bibliotek/folkbibliotek.

Användarperspektivet behöver stärkas i strategin – tillgång till medier och kultur, tillgång till litteratur och stimulans till läsning, möjlighet till livslångt lärande, kunskap om källkritik och demokrati etc. Regionbiblioteket menar att de förslag som syftar till att främja bibliotekens planering, styrning och uppföljning bör beskrivas utifrån användarnas långsiktiga behov.

Skrivelse
2018-10-31

KUN 2018/883

Kommentarer till de olika målområdena

Demokrati:

Demokratibegreppet kan problematiseras bättre i utkastet och tydligare kopplas till de nationella ambitionerna på det området, t.ex. regeringens demokrati-strategi.

Förändringar avseende mångspråkighet innebär nya utmaningar för biblioteken, något som djupare behöver analyseras och kopplas till den övergripande visionen. Språk skulle också kunna vara ett möjligt målområde för fördjupning i strategin.

Strategin kring *fri åsiktsbildning* kan beskrivas bättre.

Regionbiblioteket anser också att det saknas en beskrivning av att människor inte bara är konsumenter utan även producenter och medskapare av information, kunskaper och olika kulturuttryck.

Tillgänglighet:

Utkastet reducerar i någon mån behoven hos personer med olika funktionsnedsättningar till MTM:s tjänster (det finns paralleller till IB:s roll för de som använder andra språk). Men bibliotek är ju inte bara hemlån av böcker. Även bibliotekets lokal, information och utrustning ska fungera. På detta område efterlyses en nationell strategi redan i promemorian till ny bibliotekslag från 2012.

En annan aspekt av tillgänglighet som inte berörs tydligt är hur förutsättningarna för generell planering av bibliotekslokalers utformning, geografisk närhet, öppettider och kommunikation kan komma att förändras i takt med t.ex. demografiska förändringar och digitalisering av delar av bibliotekens tjänster. Tillgänglighet är bredare än anpassning för specifika målgrupper.

Utbildning

Det bredare begreppet lärande är ett mer passande målområde.

Regionbiblioteket ser positivt på att förslaget till strategi även omfattar biblioteksverksamhet för förskolan men saknar målsättningar och mer långsiktiga strategiska förslag. Förslaget bör beskriva ett mer samlat grepp om de små barnen där många olika aktörer samverkar.

Målsättningen om att biblioteksverksamheten även ska omfatta vuxenutbildnings behov är positiv men kommer att kräva en stor ekonomisk och strukturell insats.

Skrivelse
2018-10-31

KUN 2018/883

Läsning

Regionbiblioteket anser att utkastet saknar en fördjupad diskussion och strategi för läsning och litteratur. Strategin påtalar vikten av att kunna väga och mäta läsning men saknar beskrivningar av litteraturens möjligheter till kreativitet, berättelser, tillgång till ett rikt språk och förmåga att sätta sig in i andras perspektiv.

Regionbiblioteket menar att de rubriker som valts inom området läsning och vilka underrubriker som samlats under dessa behöver ses över. (Exempelvis läsfrämjande under textförståelse och läsfärdighet).

Regionbiblioteket ser positivt på att förslaget till strategi även omfattar fortbildning inom läsfrämjande på bibliotek och att denna kan arrangeras regionalt med koppling till en nationell struktur.

Regionbiblioteket ser positivt på att förslaget till strategi även omfattar en nationell plan för digitala plattformar för såväl barn som vuxna och att dessa ska ha en bred förankring i såväl tillgänglighet som språk. Bra med ett gränssnitt anpassat för barn i nationell bibliotekskatalog eller motsvarande tjänst.

Digitalisering

Vad avses egentligen i avsnittet? *Digitalisering, digitisering* eller *digitalt tillgängliggörande*? I utkastet är formuleringen kring begreppet digitalisering väldigt snäv, då man främst fokuserar på överföring av information och material från analog till digital form och tillgängliggörande av bibliotekens samlingar, vilket handlar om digitalt tillgängliggörande. Här vore det bra med en beskrivning av bibliotekens roll i ett digitaliserat samhälle ur ett bredare perspektiv.

Den digitala utvecklingen har betydelse för och påverkar alla områden i strategin: tillgänglighet, demokrati, infrastruktur och läsning. Egentligen borde digitaliseringen ligga som en viktig parameter i samtliga målområden, men regionbiblioteket ser samtidigt att området kraftigt behöver prioriteras varför det är motiverat med ett eget målområde. Frågor som berör bibliotekens roll inom digitaliseringen behandlas under avsnittet demokrati, medan tillgänglighetsperspektivet på digitalisering delvis saknas. Det behövs ett tydligare helhetstänk kring formuleringen av digitalisering som målområde och vilka konsekvenser digitaliseringen får.

Det saknas en diskussion kring integritetsfrågor i bibliotekssammanhang som endast lyfts i relation till e-boksutlåning och att biblioteken då inte kan styra över hur låntagarnas data används. Frågan om integritet och datasäkerhet i biblioteksmiljö är större än så och bör lyftas fram på en mer övergripande nivå.

Skrivelse
2018-10-31

KUN 2018/883

Förslaget om att digitalisera det svenska kulturarvet och att tillgängliggöra äldre litteratur genom samordning och permanent finansiering är bra men behöver några förtydliganden. Detta gäller fler nationella tjänster än Litteraturbanken, vilket bör framgå tydligare. För att åstadkomma denna digitalisering krävs fler digitala resurser och bibliotekstjänster som kräver nationell samordning och permanent finansiering.

Infrastruktur

Avsnittet infrastruktur är till stor del en beskrivning av hur strukturerna inom biblioteksväsendet ser ut idag och vilka problem biblioteksväsendet har.

Beslut kring organiseringen av den regionala biblioteksverksamheten har en stark koppling till organisationen av och inom regionerna – beslut om detta fattas i andra forum än bibliotekssektorn och bör därför inte avhandlas i detalj i strategin.

Den regionala biblioteksverksamhetens roll som en stödjande aktör till folkbiblioteken bör beskrivas tydligare. Det finns exempelvis ett stort behov av stöd inom biblioteksjuridiska frågor eftersom sådan kompetens inte kan finnas på varje lokalt bibliotek. Behoven av regional samordning av digitala infrastrukturer är också stor och behöver belysas ytterligare.

Regionbiblioteket ser positivt på utkastets ambition att stärka barnbokens ställning. Svenska barnboksinstitutet är en erkänd och väletablerad aktör som fortsatt kan utgöra grunden för detta arbete med stöd från ansvarig biblioteksmyndighet.

Problemformuleringen och förslagen på åtgärder gällande pliktleveranser är bra, men kan med fördel kortas. De strategiska åtgärderna bör lyftas fram och skillnaderna mellan pliktleveranser och den svenska pliktlagen förtydligas. Regionbiblioteket är positivt till att svårigheterna med fjärrlån av e-böcker lyfts, men ställer sig frågande till vad som händer när plikten effektiviseras och fysiska böcker blir allt svårare att få tag på och det inte går att fjärrlåna e-böcker.

Förslaget om anslagsfördelning behöver belysas från olika vinklar. Varför ska allt verksamhetsstöd fördelas av nationalbiblioteket, med undantag från de läsfrämjande medel som ska utgå ifrån Kulturrådet? Regionbiblioteket vill se ett förtydligande på detta område.

Oskar Laurin
För Regionbibliotek Stockholm, 20181031